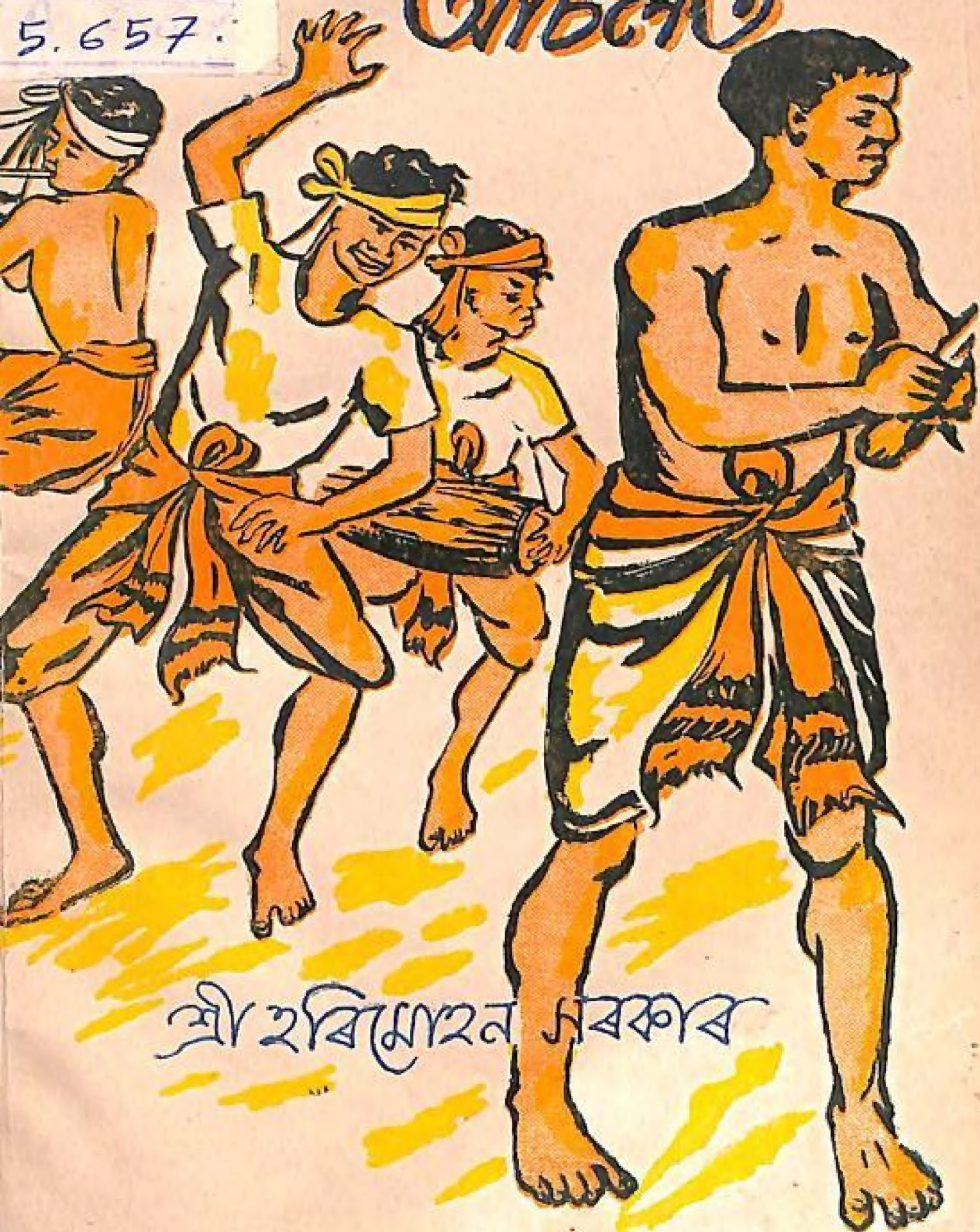

ବାହୁବାହୀ ଗୀତର ଘାଞ୍ଚଳେ

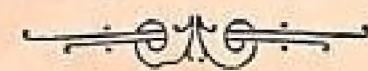
5.657.

ଶ୍ରୀ ରବିଶ୍ୟାମର ମହାବୀର

১০০
বহুবটী গীতৰ আঁচলত

শ্রীমদ্বৈষ্ণৱোক্তং ২৩৩-

শ্রীমদ্বৈষ্ণৱোক্তং

২৩৬ (১৪৫) ১৪৫২৩০
২৫/৩/৫০

হৰিমোহন সৰকাৰ

১৯৬৫ ইং

BAHURANGI GEETAR ĀNCALAT :—

A Collection of RABHA Songs of Assam ;
Compiled by Harimohan Sarkar,
P.O. Tiplai, Via-Rangjuli,
GOALPARA, ASSAM.

Publisher :—

Harimohon Sarkar
P.O. Tiplai, Goalpara
Assam.

সংগ্রাহক আৰু প্ৰকাশক

শ্ৰীহৰিমোহন সৰকাৰ
চিতলমাৰী, বনগাওঁ
পোঃ আঃ টিপলাই,
গুৱালপাৰা।

বেটুপাত :—

শ্ৰীসমৰসিং বাৰা

মূল্য— টঃ ১.২৫ পইচা

মুদ্ৰাকৰ :— শ্ৰীদেৱপ্ৰসাদ মিত্ৰ

এলুম্ প্ৰেছ

৬৩, বিডন ষ্ট্ৰীট, কলিকতা-৬

সৰ্বস্বত্ব সংৰক্ষিত

পিতাদেউ

দাসোৰাম সৰকাৰৰ

সোঁৱৰণীত

অভিমত

“বহুবভী গীতৰ” এই সঙ্কলনটি শ্ৰীমান হৰিমোহন সৰকাৰৰ আপ্ৰাণ চেষ্টা আৰু প্ৰাচীন সংস্কৃতিৰ প্ৰতি ঐকান্তিক আগ্ৰহৰ ফল। গীতবিনাক বাতা সম্প্ৰদায়ৰ—বাতা সম্প্ৰদায়ৰ কিয়, —গোটেই অসমীয়া জাতিৰেই আপুৰুগীয়া সম্পদ। সম্পদ বুলি, লামলাকটু সম্পদ নহয়—তেনেই নোপোৱা সোণ। অসমীয়া ভাৰালৈ যাবে মৰম আছে, সেয়ে এইবোৰ আতোলভোলকৈ বুটলি লব বুলি মোৰ দৃঢ় বিশ্বাস। গীতসমূহ সম্প্ৰতি চেৰাশলীয়া অৱস্থাত—সমালোচনাৰ নিয়াৰিত দিবৰ নৌ হয় এখোন। শ্ৰীমান সৰকাৰৰ সাহিত্য অমুৰাগ যেন দিনে দিনে বাঢ়ি যায়—তাকে ঈশ্বৰৰ চৰণত প্ৰাৰ্থনা কৰিলোঁ। ইতি—

গুৱাহাটী

২৫/১২/৬৪

শ্ৰীবেণুধৰ শৰ্মা

মোৰ একাষাৰ

সঁচা কথা ক’বলৈ গ’লে—আজি আমাৰ জাতীয় সংস্কৃতি-সভ্যতা বিকাৰ-গ্ৰস্ত। নিজত্বক পিচলৈ হেঁচুকি দি পৰবটোক গ্ৰহণ কৰিবলৈ আমি লাজো নাপাওঁ—দ্বিধাও নকৰোঁ। সংস্কৃতিৰ মৃত্যু হ’লে যে জাতিটোৰো অস্তিত্ব লোপ পায়, এই কথা নিতান্ত সঁচা। কিন্তু সংস্কৃতিৰ গতি অৱ্যাহত; কেৱল আমাৰ জাতীয়-প্ৰাণ আজিৰ শিক্ষা-সভ্যতাৰ দুখীয়া প্ৰভাৱত দোছল্যমান। বাপতি-সাহন, পুৰণিকলীয়া ঐতিহ্য-বিমুখ হোৱাৰ ফলত এদিন আমাৰ জাতীয় প্ৰাণৰ বিনাশ ঘটিব আৰু ব্যক্তি-প্ৰাণৰ মাজত সভ্যতা-সংস্কৃতিৰ প্ৰেতাত্মাটোৱেহে মাথোন মাজে-সময়ে অতীতলৈ সোঁৱৰাই দিব। জাতীয়-জীৱন উপলব্ধি কৰিব নোৱাৰাজন পিতৃ-মাতৃৰ পৰিচয়হীন অজ্ঞাত-কুলশীল এজনৰ দৰেই দুৰ্ভগীয়া।

“বহুবভী” গীতবোৰ অসমৰ মাটিত নীৰবে ফুলি থকা অনাদৃত-অযত্নপালিত ফুলাম এখোপা সুগন্ধি ফুল। মৰিশালিত মৃত্যুৰ ক্ষণ গণি থকা অৱস্থাত গীতবোৰৰ সৈতে মোৰ পৰিচয় ঘটে আৰু পূজ্যপাদ শ্ৰীযুতবেণুধৰ শৰ্মাদেৱৰ পৰা উৎসাহ উদগনি পাই অতি আগ্ৰহেৰে, অশেষ শ্ৰম কৰি মৃত্যুৰ গৰাহৰ

পৰা গীতবোৰ উদ্ধাৰ কৰোঁ। ইমানতেই মোৰ আনন্দ আৰু তৃপ্তি।

গীতবোৰ সংগ্ৰহ কৰোঁতে গুৱালপাৰাৰ ধূপধৰা অঞ্চলত শ্ৰীক্ষীৰোদমোহন বাভা, শ্ৰীশ্যামাচৰণ বাভা, কামৰূপৰ বকো অঞ্চলত শ্ৰীগৌৰীকান্ত বাভা, শ্ৰীচেন্নীৰাম বাভা, শ্ৰীৰাজধৰ বাভা, আৰু বন্ধুবৰ শ্ৰীহেমকান্ত বাভাই অকপট মৰম-চেনেহ যাচি সহায় কৰিছে। তেওঁলোকৰ সহায়ত বহুতো ভিতৰুৱা বাভা গাওঁত ঘূৰি-পকি নানান আলুকাৰ মাজেদি গীতবোৰ শুনি টুকিলে সংগ্ৰহ কৰোঁ। এওঁলোক আটাইকে আৰু যিসকলে গীতবোৰ গাই শুনাই বাভা তথা অসমীয়া জাতীয় সংস্কৃতিৰ দিশ এটা মুকলি কৰাত সহযোগিতা আগবঢ়ালে তেওঁলোকলৈ মোৰ আন্তৰিক প্ৰণিপাত আৰু ধন্যবাদ জ্ঞাপন কৰিলোঁ।

বহুৰঙী গীত উৎপত্তিৰ কিম্বদন্তিটো ধূপধৰা কচুবাৰী নিবাসী শ্ৰীমুন্সুৰাম বাভাৰ মুখত শুনিছিলোঁ। তেওঁৰ ওচৰত মই চিৰকৃতজ্ঞ।

গীতবোৰ আদিতে “বহুৰঙী” নামেহে জনাজাত আছিল ; ইয়াৰ উৎপত্তিগত প্ৰাণ-প্ৰাচুৰ্য্যতালৈ লক্ষ্য কৰি আমি ইয়াৰ নাম “বহুৰঙী” ৰাখিলোঁ। গীতবোৰৰ সমালোচনাৰ ভাৰ— সমালোচকসকলৰ হাতত।

প্ৰেছ-কোপি কৰি দি প্ৰিয়-বন্ধু শ্ৰীজগত চন্দ্ৰ মেধী আৰু শ্ৰীপৰেশ চন্দ্ৰ বায়ে পাহৰিব নোৱাৰা সহায় কৰিছে। আগলৈ এওঁলোকৰ মৰম-সহানুভূতি পাম বুলি আশা কৰিলোঁ।

গুৱাহাটী, প্ৰাগ্জ্যোতিষ কলেজৰ ছাত্ৰ-বন্ধু শ্ৰীসমৰ সিং বাভাৰ বেটুপাত, বয়সেও বুঢ়া কৰিব নোৱাৰা, খ্যাতিমা বুৰঞ্জীবিদ, প্ৰবীণ সাহিত্যিক, পূজ্যপাদ শ্ৰীযুত বেণুধৰ শৰ্মাদেৱৰ “অভিমত” আৰু উৎসাহ-উদ্দীপনাৰ বাবে আজীৱন ঋণী হৈ থাকিলোঁ। পৰমেশ্বৰে যেন তেওঁলোকৰ প্ৰীতিৰ ভাজন হ’বলৈ শক্তি দিয়ে।

লগতে ১৯৬৩ চনৰ ৰঙালী বিহু সংখ্যা “আমাৰ প্ৰতিনিধি”ত বহুৰঙী গীতবোৰ অসমীয়া ৰাইজৰ ওচৰত অৱগত কৰাত পত্ৰ-সম্পাদক শ্ৰীপদ্ম বৰকটকীলৈ আন্তৰিক ধন্যবাদ যাচিলোঁ।

শেষত বহুত অশুবিধাৰ সন্মুখীন হৈয়ো নিষ্ঠাৰে ছপাকাম সম্পাদন কৰা বাবে এলুম্ প্ৰেছৰ শ্ৰীদেৱ প্ৰসাদ মিত্ৰলৈ মোৰ শলাগ জনাইছোঁ। ৰাইজে গীতবোৰৰ সোৱাদ প্ৰাণভৰি উপভোগ কৰিলে মোৰ শ্ৰম সাৰ্থক হ’ব আৰু আগলৈ যাতে অৱশিষ্ট গীতবোৰ সংগ্ৰহ কৰি ৰাইজৰ হাতত তুলি দিব পাৰোঁ, তাৰ কাৰণে আশা কৰিলোঁ। ইতি—

চিতলমাৰী বনগাওঁ

২০।৭।৬৫ ইং

শ্ৰীহৰিমোহন সৰকাৰ

বহুবধী গীতৰ আঁচলত

প্ৰত্যেক জাতিৰ সাহিত্যৰ ইতিবৃত্ত ফঁহিয়াই চাবলৈ গলে পোন প্ৰথমতে আমাৰ চকুত পৰে পঢ় সাহিত্যলৈ। কিন্তু পঢ় সাহিত্যৰ সম্ভাৰ আছিল মানুহৰ মুখে মুখে। মানুহৰ মুখে মুখে চলি অহা সাহিত্যই মৌখিক সাহিত্য।

মানুহ স্বভাৱতে সঙ্গীত প্ৰিয়। সঙ্গীতৰ হৃদয়স্পৰ্শী শ্ৰবে মানুহৰ অন্তঃস্থলত অতি সহজে গভীৰ বেখাপাত কৰে। সেয়েহে সঙ্গীতৰ বিশ্ববিমোহিনী শ্ৰব তৰঙ্গত আগুত জন-জীৱনৰ সাহিত্যৰ কঠীয়াতলিত সঙ্গীতময় পঢ়-সাহিত্যৰ বীজ প্ৰথমতে অঙ্কুৰিত হয়।

জনসাহিত্যৰ শ্ৰেণী বিভাগ কৰি লোকগীত বিলাককে আগশাৰীত স্থান দিয়া হৈছে। যিহেতু সৃষ্টি পাতনিৰেপৰা মানৱ হৃদয় আবেগিক কৰণ সঙ্গীতৰ মূৰ্চ্ছনাত ডুব গৈ আছে, সেইবাবে প্ৰত্যেক মানুহৰ জীৱনতে কম-বেছি পৰিমাণে সঙ্গীতৰ সন্মোহিনী শক্তিৰ প্ৰভাৱ পৰা দেখা যায়।

লোকগীত বিলাকৰ পটভূমি হৈছে গাঁও আৰু পথাৰ। লোকগীত বিলাকৰ মাজত জাতিৰ সামাজিক, ৰাজনৈতিক, পাৰিবাৰিক আৰু ব্যক্তিগত জীৱনৰ সজীৱ চিত্ৰ এখন জ্বল্ জ্বল্ পট পটকৈ বাস্তৱ হৈ উঠা দেখা যায়। লোকগীতবিলাক

জাতীয় জীৱনৰ দাপোণ—ব্যক্তি জীৱনৰ অভিব্যক্তি আৰু জাতীয় সংস্কৃতিৰ কাঁচিয়লি ব'দ। লোকগীত বিলাকৰ মাজত জাতিৰ সহজাত প্ৰবৃত্তি, আশা-আকাঙ্ক্ষা, সুখ-দুখ, হাঁহি-কান্দোন আৰু ভাৱ-কল্পনাৰ সমাহিত বোৱতী সৃষ্টি এটি স্পষ্টকৈ চকুত পৰে। মুঠতে লোকগীত বিলাকৰ মাজেদি জাতীয় চৰিত্ৰ নিৰ্ণয় কৰিব পাৰি।

ৰাভা সকলৰ চাৰিটা প্ৰধান ঠালৰ ভিতৰত পাতি ৰাভাও এটা। পাতি ৰাভাৰ নিজস্ব সুকীয়া দোৱান বা মাতৃভাষা নাই। দেশ, কাল আৰু সমাজ বিৱৰ্তনৰ চেপাত পৰি, পাতি ৰাভাই দোৱান পাহৰি বৰ্তমান অসমীয়া ভাষাকে মাতৃভাষা বুলি স্বীকাৰ কৰে।

এই পাতি ৰাভা সকলৰ মাজত “বহুবলী” নামৰ এক প্ৰকাৰৰ গীত অনাদি কালৰপৰা মুখে-মুখে চলি অহা দেখা যায়। বহুবলী গীতৰ অৰ্থ, ছন্দৰ মাধুৰ্য, ভাৱৰ অভিনৱ ব্যঞ্জনা, ধ্বনি, ৰূপ আৰু প্ৰকাশভঙ্গীৰ প্ৰাঞ্জলতালৈ লক্ষ্য কৰিলে চমক খাব লাগে। চহা জীৱনৰ সহজ সবল-পৰিবেশত একোজন অজান গ্ৰাম্য কবিৰ মুখত ৰচিত এনে গীত-মাত অসমীয়া লোকসাহিত্যৰ অভিনৱ বৈভৱ। বহুবলী গীতবিলাক অতি মধুৰ, অৰ্থপূৰ্ণ, ছন্দ-যুক্ত, লালিত্যময়, ধ্বনি আৰু ৰূপেৰে সমৃদ্ধ। কিন্তু বৰ পৰিতাপৰ বিষয়, এনে অমূল্য তথা দুপ্ৰাপ্য সম্পদ-ৰাজিৰ আজিও মূল্যায়ন কৰা হোৱা নাই।

বহুবলী গীত গতানুগতিক; কোনো একোটা বিশেষ পৰিবেশ বা অৱস্থাত ৰচিত। চহা জীৱনৰ সুন্দৰতম অনুভূতিৰ মূৰ্ত প্ৰকাশ বহুবলী গীতৰ বিচিত্ৰতা আৰু অলঙ্কাৰ। নানান ভাৱ ভাঙ্গী, নানান ৰংৰূপৰ সমাবেশ এই গীতত দেখা যায় কাৰণেই হবলা ইয়াক “বহুবলী” গীত বোলা হয়। নিঃসন্দেহে কব পাৰি, এই গীত বিলাক অসমীয়া লোকসাহিত্যৰ স্বতঃস্ফূৰ্ত আৰু সৱল সৃষ্টি, সংস্কৃতিৰ সজীৱ আৰু চিৰন্তন ভেটি। চহা জীৱনৰ আড়ম্বৰহীন, সবলতাপূৰ্ণ জীৱন উদ্‌যাপন, পবিত্ৰ মনৰ উচ্ছ্বাসময় গতি, আৰু শূণ্ণ সন্মাজ-প্ৰিয়তাৰ প্ৰবাহমান অনুৰাগৰ ইঙ্গিত প্ৰায়ভাগ গীতৰ মাজেদি পৰিলক্ষিত হৈছে। বহুবলী গীতৰ এটি স্বতঃস্ফূৰ্ত প্ৰাণ আছে।

এই বিলাক গীতত বিহু নামৰ দৰে সুকীয়া অলঙ্কাৰ আৰু ৰূপৰ প্ৰাচুৰ্য্য বিশেষ লক্ষ্য কৰা যায়। বহুবলী গীতবিলাক বিহুগীত আৰু বনগীতৰ নামান্তৰ কিম্বা অপভ্ৰংশ বুলি কব পাৰি। বিহু নাম আৰু বনগীতৰ দৰে বহুবলী গীতবিলাকো প্ৰবৃত্তিৰ চাঞ্চল্য, যৌৱনৰ উদ্দাম তাড়না, ভোগ-বিলাস, বিষয়-বাসনা, সুখ-দুখ, হাঁহি-কান্দোন, মিলন-আকাঙ্ক্ষা, বিচ্ছেদৰ দীৰ্ঘশ্বাস, নিন্দা-ভৎসনা আদিৰ সুৰেৰে ৰক্ষিত। কিন্তু বিহু নামৰ দৰে বহুবলী গীত ডেকা-গাভৰুৱে মুকলি মঞ্চত গোটেখাই গোৱা দেখা নেযায়। বহুবলী গীতৰ স্থান মদ খোৱা সমাজ; এই কথা নুই কৰিব নোৱাৰি। কাৰণ, পাতি ৰাভা সকলৰ সমাজ পাতি মদ খোৱা দস্তৰ আৱহমান কালৰপৰা চলি

আহিছে। নানান পূজা-পৰ্ব, বিহু-উৎসৱ, বিয়াবাক, শ্ৰাদ্ধাদিত তেওঁবিলাকে সমাজ পাতি মদ-ভাত খালে পৰম আনন্দত প্ৰতিযোজিত। যেতিয়া অন্তৰৰ অন্তৰ্স্থলিত আনন্দৰ হিলোল উঠে, তেতিয়া তেওঁবিলাকে অনেকে অনেক ধৰণৰ গীত গাই ৰং ধেমালি কৰে।

এই খিনিতে বাভা সকলৰ পৰিকল্পিত সমাজ ব্যৱস্থাৰ কথা এঘাৰ মন কৰিবলগীয়া। যে, তেওঁবিলাকে সমাজপাতি মদ খালেও মতা-তিবোতাই প্ৰায়ে একেলগ হৈ নেখায়। মতাৰ আৰু মাইকীৰ বাবে ছুটা বেলেগ পৰিবেশ বা দিনৰ আৰম্ভক হয়। কাৰণ, বোৱাৰীয়েকে শহুৰেকৰ সন্মুখত নাইবা শহুৰেকে বোৱাৰীয়েকৰ সন্মুখত নাচি-বাগি মদ খোৱাটো অশোভনীয় বুলি তেওঁ বিলাকৰ সৌন্দৰ্য্যবোধ আৰু লজ্জাবোধ দুয়োটাই কয়। যেতিয়া বহুব্ৰী গীতৰ টোপোলা মেলি নাচি-বাগি মদ খাবলৈ আৰম্ভ কৰা হয় তেতিয়া মতাৰ সমাজত তিবোতাৰ আৰু তিবোতাৰ সমাজত মতাৰ প্ৰৱেশ নিষেধ—যিহেতু বহুব্ৰী গীত বিলাক মতা-তিবোতাৰ পৰস্পৰ বিৰোধী; গতাই তিবোতাক আৰু তিবোতাই মতাক উপলক্ষ্য কৰি গোৱা।

গীতবিলাক বিশ্লেষণ কৰি চাবলগীয়া। গীতৰ মূলতে বিহুনাং আৰু বনঘোষাৰ কথা মনত পৰে। কিন্তু গোৱালপাৰাত যিবিলাক গীতক বহুব্ৰী বুলি কয়, সেইবিলাক গীতকে কামৰূপ জিলাৰ দক্ষিণ অঞ্চলত “ঘোৰাগীত” বা “ঘোৰা নাম” বুলি কয়। আকৌ এই ঘোৰাগীত বা ঘোৰা নামকে এই অঞ্চলৰ কোনো

কোনো ঠাইত “বগে জাৰিৰ গীত” বুলি কয়। আনহাতে ঘোৰা গীত বিলাক গোৱালপাৰা আৰু কামৰূপৰ ঠাই বিশেষে “খিচা গীত” বুলিও জনাজাত। অৱশ্যে গীতবিলাক মূলতে এক। মোটামুটিভাৱে সকলবোৰ গীতকে “বহুব্ৰী গীত” বুলি ক’ব পাৰি। গীত বিলাকৰ লঘুশব্দ আৰু বৰ্ণনাৰ কোতুক বিশেষ মন কৰিবলগীয়া। এজনক জোকাই ঠাট্টা কৰি বহুইচ্ছা কৰা প্ৰায়ভাগ গীততে দেখা যায়।

বহুব্ৰী গীত বিলাকক প্ৰধানকৈ তিনিটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি। যেনে—শোক-গীতি, প্ৰণয়-গীতি আৰু নিন্দাসূচক গীতি। সাধাৰণ মতা-তিবোতা, কপৰান-কপৰতী যুৱক-যুৱতী, মদমত্ত যুৱক-যুৱতীৰ উশৃঙ্খল জীৱন কাহিনী; প্ৰেমিক-প্ৰেমিকাৰ গোপন অভিসাৰ আৰু মাক-দেউতাকৰ অবাধ্যতা, অসহায় নিষ্ঠুৰতা জীৱনৰ দুৰ্য্যোগ, আবেগ-অনুভূতি আদিৰ নিখুঁত বৰ্ণনা বহুব্ৰী গীতত আছে। সকলবোৰ গীততে ব্যক্তিগত, সমাজগত জীৱনৰ অভিজ্ঞতা আৰু স্বীকাৰোক্তি পোনপটীয়া ভাবে সহজ ভাষাত প্ৰকাশ হোৱা দেখা যায়।

গীতৰ ভাষা সহজ-সৰল গাৱলীয়া কথিত ভাষা। ইয়াৰ লয়, ঢেক আৰু ধ্বনি গুৱালপাৰীয়া কথিত ভাষাৰ। গুৱালপাৰীয়া কথিত ভাষা শুনাত তেনেই কিবা যেন লাগে। এই ভাষা পোনপটীয়া। যেনে—প্ৰথম পুৰুষৰ বৰ্ত্তমান কালৰ “খাওঁ” শব্দৰ উচ্চাৰণ “খাওঁ” নকৈ “খাং”, “নেখাওঁ” “নাখাং”, “পাওঁ” “পাং” বুলিহে কয়। এইটোৱে মাত্ৰ কথিত অসমীয়া আৰু

গুৱালপৰীয়া উচ্চাৰণৰ তাৰতম্য।* অৱশ্যে গোৱালপাৰাত
অসমীয়া ভাষাৰ বহুত সুকীয়া শব্দ পোৱা যায়। সম্প্ৰতি ইয়াৰ
আলোচনা নিম্ণয়োজন।

বহুবঙী গীত শুনিবলৈ বৰ মিঠা। ইয়াৰ স্থায়ী সৌন্দৰ্য্য
আছে। কিন্তু বচনা কাল ঠিকমতে নিৰ্ণয় কৰা টান।
মানুহৰ মুখে-মুখে বাগৰি আহিলেও গীতবিলাক আজিও পুৰণি
হোৱা নাই। অসমীয়া লোক গীতৰ শৰাইত সৰ্গোৱাৰে বহুবঙী
গীত বিলাককো থ'ব পাৰি।

বিহু নামৰ দৰে বহুবঙী গীতৰো আৰম্ভণি অৰ্থাৎ বন্দনা
গীত আছে। গীত সমূহৰ আৰম্ভত বন্দনা গীত গোৱা হয়।
বন্দনা গীতৰ পিচত গাওঁতাই নাচি-বাগি আনবোৰ গীত গায়।

[১]

সৰস্বতী মোহিনী গীতৰ চাহিনী

কায়েো বাজায় ঢাক-ঢোল

কায়েো বাজায় বাঁহী।

কায়েো বাজায় গবেনা থৰ্কা

কায়েো কাঁহৰ বাটি

দেও মোহন মুহিবা

ফুৰে উজান-ভাটি।

* উজনি অসমতো খাং-খাং ব্যৱহাৰ হয়, অৱশ্যে ভিতৰুৱা ঠাইত।

গান দিয়া কণ্ঠত আমাৰ

ভৰিত নাচৰ ছেও

দেও ভূত মুহিবা

খাওক নাচৰ খেও ॥

[২]

অ' বাপা বাইজ

নাপাৰিবা গালি

নাচিবাকৈ উঠিলুং

টৰেং পাগিলী।

হাতত লৈছুং গবেনা

মাঠাত খোপাৰ ফুল

নাচ-গান বেয়া হলে

নধৰিবা ভুল।

ধুমুক্ টুক্ টুক্ টকাৰি

বাহৰ আগেলি

নাচিবাকৈ উঠিলুং

টৰেং পাগিলী ॥

উক্ত গীত দুটিয়েই বহুবঙী গীতৰ বন্দনা গীত। এই
গীত দুটিৰ পিচত বহুতে বহুত ধৰণৰ গীত গাই ঢোল, গগনা ;
বাঁহী, টকা আদিৰ ছেৱে ছেৱে নাচিবলৈ আৰম্ভ কৰে।
নাচ গানত বিশেষকৈ, ঢাক-ঢোল, গগনা-টকা, বাঁহী, শিঙা,

কাঁহৰ বাটি আদি বাজ-যন্ত্ৰ ব্যৱহাৰ কৰা দেখা যায়। ঢোলৰ “ধুমক্ টুক্ টুক্—টুক্ টুক্ টুক্” এই বাজিবো শুকীয়া লয়, তাল আৰু মুদ্ৰা আছে। নাচবো লয় মুদ্ৰা মন কৰিব লগীয়া। আবন্তনি গীত দুটি দাস্ত-ভাৱাত্মক।

বহুবাণী গীত উৎপত্তিৰ এটি কিম্বদন্তি আছে। ই কিম্বদন্তি কিংবা জনশ্ৰুতিহে; শুনাত সাধু যেন লাগিলেও প্ৰকৃততে ইয়াক কিম্বদন্তি বুলিহে ক’ব লাগিব। মূলতঃ এই—

বহুবাণী আৰু খপবাণী নামৰ দুই বাই-ভনী আছিল। বহুবাণী ডাঙৰ আৰু খপবাণী সৰু। বহুবাণী আৰু খপবাণীৰ অপৰূপ ৰূপ-লাৱণ্য। মোক খা মোক খা কৰে তাইঁতৰ দেহৰ যৌৱন।

শাওন মাহৰ কোনোবা এদিনৰ কথা। মেঘমুক্ত আকাশ ফৰকাল। বহুবাণী খপবাণী মাছলৈ ওলাল। ককালত খালৈ, হাতত জাকৈ। মূৰত তামোল-পাণ, টেমি-কটাৰীৰ টোপোলা এটিৰে “আলণ” উখনা চাদৰৰ পাণ্ডৰি। দেহত মেঠনি উপচি পৰা যৌৱনৰ পয়োভৰ। মুখত হাঁহি, অন্তৰত যৌৱনৰ পুলক।

ইপিনে দেৱাধৰ্ম নামৰ এক বজাই মৃগয়ালৈ আহি চিকাৰ নেপাই ভাগবত ক্লান্ত হৈ পৰিছে। অৱশেষত বজাই অনুচৰবৰ্গৰে সৈতে এটি নিজৰাপাৰৰ এচটা শিলত বিশ্ৰাম লবলৈ বহিলে গৈ। ঠাইডোখৰ অতি মনোৰম। বিবিধ চৰাইৰ মাত, নিজৰাৰ কুলু কুলু ধ্বনি আৰু বিব্ বিব্ মলয়াৰ বা। এনে মনোমুগ্ধকৰ ঠাই বজাই কেতিয়াও দেখা নাছিল।

কিন্তু কি আচৰিত, বহুবাণী খপবাণী অকস্মাতে সেই ঠাইত ওলালগৈ। চিৰ অপৰিচিত মতামানুহৰ জুম দেখি তাইঁত ছয়ো বিস্ময়াভিভূত হ’ল। এয়া তাইঁতৰ চিৰপৰিচিত নিজৰাৰ পাৰত সম্পূৰ্ণ অচিনাকি সুন্দৰ পুৰুষ এজনৰে সৈতে কোন সেইবোৰ মতা মানুহ! মনত পৰা দিনৰেপৰা তাইঁতৰ বুকুৰ সুৰবোৰ সেই নিজৰাৰ পাৰতে মৰি মৰি আজিও জীয়াই আছে। মাছলৈ আহিলে তাইঁত জাকৈ খালৈ, কাপোৰ কানি সেই শিলচটাৰ ওপৰতে থৈ ছয়ো ৰং-ধেমালি কৰি গা ধোৱে। পখীৰ সঙ্গীতৰ ছেৰে ছেৰে ককাল ভাঙি ভাঙি নাচে। পাহৰি যায় মৰণশীল জীৱনৰ দুখ-দৈন্যৰ কথা। মাথোন তাইঁত নিজৰাৰ তলিৰ বালিৰ মাজত সুখৰ সঁফুৰা বিচাৰি হাবাথুৰি খায়। স্নানৰ অন্তত কাপোৰ সলাই হাঁহি-মাতি তামোল ছালি খাই কিবা যেন এক অতৃপ্তিৰ তৃপ্তিত নিজকে পাহৰি পেলায়। কিন্তু আজি? তাইঁত আজি ক’ত? তাইঁতৰ ভৰিৰ তলুৱাৰপৰা পৃথিবীখন স্কলকি পৰা নাই তো! বহুবাণী খপবাণী অলপ আঁতৰতে দুটি প্ৰস্তৰ মূৰ্তিৰ দৰে নিৰ্বাক চিত্তে থিয় হৈ থাকিল।

এই পৰিবেশ দেৱাধৰ্ম বজাৰ জীৱনতো সম্পূৰ্ণ নতুন পৰিবেশ। বজাই বুজিব পাৰিলে বহুবাণী খপবাণীৰ অন্তৰ্দ্বন্দ্বৰ কথা; চিনিপালে তাইঁতৰ অন্তৰৰ মানুহ দুজনীক। নাৰী সত্ত্বাৰ পূৰ্ণাঙ্গ ৰূপেৰে এনেকুৱা ৰূপৱতী গাভৰু ৰাজকাৰেঙৰ হে উপযোগী। কিন্তু তাইঁত কোন! সংসাৰৰ দুখ বেজাৰৰ

কথা পাহৰি শাওনৰ পথাৰত আনন্দৰ সঁফুৰা মেলিছে। হাতত জাকৈ-খালৈৰে ব'দে-ডকা সেই তেজোদীপ্ত গাভৰু দুজনীৰ কপ বজাৰ মনত এটি লুণীয়াসপোন যেন লাগিল। তাইঁতৰ পৰিচয় পাবলৈ বজা ব্যগ্ৰ হৈ পৰিল। বজাই লাহেকৈ উঠি আহি বহুবাঙী-খপবাঙীৰ পৰিচয় ললে। বহুবাঙী-খপবাঙীয়ে কলে যে তাইঁতৰ কোনো নাই। প্ৰকৃতিৰ দ্বাৰা তাইঁত পালিতা। মাছ-মঙহ, গছৰ ফল-মূল, নিজৰাৰ পানী খাই জীৱন ধাৰণ কৰিছে। নাম বহুবাঙী আৰু খপবাঙী।

তাইঁতৰ প্ৰতি বজাৰ আন্তৰিক সহানুভূতিয়ে কান্দি পেলালে। বজাৰ অনুৰোধ মতে বহুবাঙী খপবাঙী ৰাজধানীলৈ যাবলৈ সম্মত হোৱাত অনুচৰবৰ্গই দুয়োজনীকে ৰাজধানীলৈ লৈ গ'ল।

বজাই ৰাজসভা আহ্বান কৰিলে আৰু সভাসদৰ আগত স্থগিত্তি ঘোষণা কৰিলে যে বহুবাঙী-খপবাঙী বজাৰ এলাগী-কুঁৱৰী। পুৰোহিতৰ হতুৱাই বহুবাঙী-খপবাঙীৰ বিবাহৰ যোগ চোওৱা হ'ল। জ্যোতিষশাস্ত্ৰ মতে ৰাহিজোৰা চাই পুৰোহিতে প্ৰকাশ কৰিলে যে বহুবাঙী-খপবাঙীৰ জীৱনত কোনো পুৰুষৰ সৈতে বিবাহ নহয়। এই কথাত বজা উত্তেজিত হৈ পুৰোহিত ঠাকুৰক কাটিবলৈ উত্তত হ'ল। এনে কি বজাৰ ইচ্ছাৰ বিৰুদ্ধে থিয় দিবলৈ পাত্ৰ-মন্ত্ৰী সকলেও সাহস নকৰিলে। অৱশেষত ঘটনাস্থলত নাৰদমুনি আহি উপস্থিত হ'লহি আৰু বহুবাঙী-খপবাঙীৰ জীৱনত যে সঁচাকৈয়ে বিবাহ বান্ধোনৰ যোগ নাই এই কথা বজাক বুজাই কলে। বজাও

ক্ষান্ত হল। আৰু নাৰদমুনিয়ে বহুবাঙী-খপবাঙীক বাতাৰ মাজলৈ পঠিয়াই দিলে। নাৰদে কলে যে বাতাবিলাক শক্তিৰ উপাসক। “খুক্চী” নামৰ এক দেৱতাক তেওঁবিলাকে পূজা কৰে আৰু এই পূজাত শক্তিৰ আৰাধনা কৰি মদে-ভাতে খাই বংশধৰালি কৰে। বহুবাঙী-খপবাঙী দেহ উপচি পৰা যৌৱনৰ উন্মাদনা পাহৰি থাকিবলৈ হ'লে মদৰ নিচাই হ'ব একমাত্ৰ সম্বল।

অৱশেষত নাৰদ মুনিৰ নিৰ্দেশ ক্ৰমে বহুবাঙী-খপবাঙী বাতাবিলাকৰ [আজিও বাতাবিলাকে খুক্চী দেও পূজা কৰে] খুক্চী পূজা স্থলিত উপস্থিত হ'লহি আৰু তেওঁ বিলাকৰ লগতে মদ-ভাত খাই আনন্দতে হিয়া উবুৰিয়াই নাচি বাগি গান গাবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। কালক্ৰমত সেইবোৰ গীতেই “বহুবাঙী” নাম পালে। আমি “বহুবাহী” নামে নামাকৰণ কৰিলোঁ।

উক্ত কাহিনীটো এজন বুঢ়াৰ মুখত শুনিছিলোঁ। কিম্বদন্তিটো কিমানদূৰ সত্য তলৰ গীতটিত ইয়াৰ কিছু আভাস পোৱা যায়। বহুবাঙী আৰু খপবাঙীৰ শেষ জীৱনৰ পৰিচয় অজ্ঞাত।

অ' বইনি আছিলি বা ক'ত
অ' বইনি নাচিলি বা কত
তুই বইনি মাছ মাৰং মুকাল পাখাৰত।
মুকালৰি পাখাৰত শামুক জেও জেও
ছা'ৱা নাই পকা নাই কাৰ পূজিব দেও।
মাছ মাৰং চুপুক্ চাপাক্

উঠিল পকা শোল

মাছ মাৰিতে ছিঙি পৰিল

কয়লা নাকৰ ফুল।

জাখা বহিল বিমানত

খলে ককালত

হাতৰ থাক ওলাই পৰিল

লাম পাথাবত।

মাছ মাৰং নামাৰং

নাকেচৰি বিলত

ছই বইনি তামোল খাং

জন্ম নোহোৱা শিলত।

এই গীতটি বন্দনা গীতৰ পিচতে গোৱা গীত। গীতটিৰ পৰা বহুবঙী গীত উৎপত্তি আৰু নামকৰণ সহজে প্ৰমাণ কৰিব পাৰি। আকৌ দুটি গীত আছে যাৰ দ্বাৰা বহুবঙী আৰু খপবাঙীক আমি দুগৰাকী তিবোতা বুলি নিঃসন্দেহে প্ৰমাণ কৰিব পাৰোঁ। যিহেতু গীত দুটি মতা মানুহৰ বুলি ধাৰণা হয়।

(১)

বহুবঙী খপবাঙী

একে ঘৰতে

ছৱাৰ জাপাই মদ খায়

মোৰে ভৰতে ॥

(২)

কলীয়া কুকুৰ পানী খায়

লিটু দাঙি দাঙি

খপবাঙী পালাই গেল

দান্দিলিকা ভাঙি।

ইয়াৰ বাহিৰে বহুবঙী খপবাঙীৰ পৰিচয় দিব পৰা গীত বহুবঙী গীতত পোৱা নেযায়।

বহুবঙী গীত বিলাকক দুটা পৰ্য্যায়ত ভাগ কৰিব পাৰি। এটি মতাৰ আৰু আনটি তিবোতাৰ। মতাৰ দৰে তিবোতা বিলাকেও নাচি-বাগি মদ খায়; বহুবঙী গীত গায়। এই খিনিতে এটা কথালৈ মন কৰিবলগীয়া। তিবোতা বিলাকে বহুবঙী গীত গালেও গাভৰু সকলে ইয়াত অংশ গ্ৰহণ নকৰে। বুঢ়ীবিলাকে গাভৰুহঁতক জোৰ-জুলুম কৰি মদ খুৱাই বং চায়; গাভৰুহঁতৰ গতি-বিধি নিৰীক্ষণ কৰে। গাভৰুহঁতৰ লাজুকৰীয়া স্বভাৱ ওচাই ছই এজনীক নাচি নচুৱায়। গীত গাবৰ সময়ত মতাইও তিবোতাৰ আৰু তিবোতাইও মতাৰ গীত গোৱা দেখা যায়।

মতাৰ গীত বিলাক তলত দিয়া হ'ল।

(১)

আপীলয়হাৰী আপীপয়হাৰী,

শালৰ কাপোৰ পচি গেল কেংকা বোহাৰী।

(২)

ঘূৰে বেলা ঘূৰে
 প্ৰদলিতে ঘূৰে .
 দেশৰ মানুহ দেশত যায়
 গা মতন পোৰে ।
 হায়! চাম্ফুলিতে বহুয়া
 আমাৰ কপাল বেয়া
 চাম্পালি নগৰতে
 জে'ৰাই কৰে দয়া ॥

(৩)

নেউলি, কালমূৰীয়া মনিছৰ
 চৰে ধৰি খালি
 বেউলাৰ সাৰথি হৈ
 লখাইক জীয়ালি ।

(৪)

নাহৰ ফুল ফুলে অ'
 তগৰ ফুল ফুলে
 বলিয়া ভোমোৰাৰ প্ৰাণ
 কিহৰ জুই জ্বলে ।

(৫)

বেহাৰবে দোণ দোণ
 চাউলবে দোণ
 কিটো নিদান পৰিছা গাভুৰ
 ফুৰা বনে বন ।

(৬)

পকা তামোল পকা পান
 শামুকৰে চুণ
 তোক গাভুৰ মন খোৱা
 সক কালৰ গুণ ।

(৭)

উৰণীয়া কপোটি
 বাঙা বেহৰ খায়
 বাটৰ মানুহ দেখা পালে
 মন উকঙা হয় ।

(৮)

তুৰলিয়া বাঁহীৰে শুবলিয়া বাও
 যিপিনে যোৱা দয়াৰ গাভুৰ
 লাগাই যাবি বাও ।

(৯)

ফেঁচুলুকা আধাৰ খায়
 ফৰেং লেখি লেখি
 মোৰে মন দহিছে তোৰ
 কঁকাল সক দেখি ।
 তাৰাবাৰী নিজৰা
 পানী কলীয়া
 দোণ হেনা মূৰৰ খোপা
 ঘাৰা গলীয়া ।

(১০)

পায় পুৰ্ণি পুৰ্ণ-পাবাক
 বৰগুটি খায়
 ভাতাবেকে বান্ধি থৈ
 সভা চাবা যায় ।

(১১)

বেং কান্দে তৰ-বট
 চাপৰা মাটিৰ তলত
 চিকুণ জে'ৰাৰ ছা'ৰা কান্দে
 ছিৰা কেথাৰ তলত ।

(১২)

চাবি এ আপী গিলা
 কথা হৈছে টান
 নালাপাৰাৰ জীপাল মাটি
 জে'ৰাই কাটে ধান ।
 হাতত দীঘল কাচি
 ওলাই সাজি-কাচি
 শহুৰ নৰে দেখিবা
 তেও ফুৰে নাচি ।

(১৩)

হয় কি নহয় অ' দাদা
 পৰৰ মুখৰ কথা
 ছয়গাওঁ ধতুৰা বাৰীত
 জে'ৰাক পাৰায় আঠা ।

(১৪)

আঠীয়া কলৰ পাত পাচলি
 ভীম কলৰ পুলি
 বাটে-পথে বেঢ়াই ফুৰং
 জাঙয় বাখক বুলি ।

(১৫)

ধুমপুৰীয়া কঠালৰ

উধান হেনা কহ

চল আপীপালাই যাং

ছা'ৰা বোকা ল'।

(১৬)

আগুছৰাৰতে বগৰি গাছ

হালি পৰে তিয়ার

ইটা আপী চিচুণ-চাকান

কিয় নেদে বিয়া।

(১৭)

কি দিলুং কি নিদিলুং গাভুৰ

কি বুলিলুং তোকে

ৰাতিও ঘুমুটি নাহে

সপোন দেখং তোকে।

(১৮)

পায়পুৰ্কি পুৰুক-পাবাক

লাহা দিছুং বৰত

তামোল বান্ধা ফালি খান

সক আপীৰ ঘৰত।

(১৯)

লাঙামাৰাৰ আগতে

চিলা উৰা উৰি

ক'ত যোৱা গাভুৰ তই

চেলং কাপোৰ উৰি।

(২০)

গাওঁবুঢ়াৰ বাৰীতে বিহ ঢেকীয়া

চৌকীদাৰৰ বেটিটা পাম কেতিয়া।

(২১)

ধুম্তিকিৰি আয়ৰা চৰে

শিলত পৰি হাগে

আজি কালিৰ চেঙেৰি গিলাক

ভাভাৰ নালাগে।

(২২)

অ' দেহা দেহা

দেহাৰ ইকি বেহা

চিকি দিলে তেজ ওলায়

গাভৰুৰে দেহা।

(২৩)

অ' ন'ন চন্টালি

সিৰি খুটা ফাটালি

হাতী ছা'ৰা বোকালই

কাপোৰ চিৰালি।

(২৪)

অ' হৈচা হৈচা

হৈচা খেলাং দে

পকা ধান বান্ধৰে খায়

হৈচা খেলাং তে।

(২৫)

চাৰি ঐ লেবেৰা

হাতী উজাই যায়

কুৰাবকে নাপালুং মই

চিপ বাৰী নাই।

২

(২৬)

লুকৎ-হাৰাৎ খহি পৰে

ডাঙৰ নদীৰ গৰা

ক'ত আছে কানা যম

আমাক নাপায় ধৰা।

(২৭)

গাওঁ বুঢ়াৰ চঁতালতে

চপৰাতি মেল

পাটীৰ তিৰীক নিচিনিলুং

মূৰত মূতি গেল।

(২৮)

উঁইটিলা বাঙা তক্ তক্

গুঁই বাহা লয়

পালাম মই তোৰে লগত

ঘুৰাই নানে নাই।

(২৯)

কলসী নদীৰ চিতল মাছ

কহা-কহি তেল

গোহাঁই বাপুৰ ছুটা তিৰী
মূৰত মূতি গেল।

(৩০)

দূৰৰ পৰা দেখা পালুং
একবাৰী কল
তোক জে'ৰা মন নাখাং
এক আঠ মল।

(৩১)

দূৰৰ পৰা দেখা পালুং
একবাৰী এৰা
তোক জে'ৰা মন নাখাং
এটা চকু কেঁৰা।

(৩২)

দূৰৰ পৰা দেখা পালুং
ৰাম ছাগলী
তোক জে'ৰা মন নাখাং
মূৰত নাইকা চুলি।

(৩৩)

একটুকুৰা বাঁহৰে
পোনকোটো খলে
ইপাকৰ আপীগিলাৰ
গা গোন্ধায় মলে।

(৩৪)

সাইগো চিলা সাইগো চিলা
ভাঙা ছুকুলা
চিকুণ জে'ৰা সূতা কাটে
বেঙৰ বুকুলা।

(৩৫)

একেটা মাহেৰি চৰে
তাকে নিলুং হাটত
সিয়ো চৰে ডিমা পাৰিল
কাঁয়া গোলাৰ বাটত।

(৩৬)

হাঁহ গুণ্ গুণ্ পাব গুণ্ গুণ্
কোন দিনা পাহৰিম
নৱা শাহৰ গুণ

চালত আছে চালকুঁৱৰী
চুঙাত আছে হুন।

(৩৭)

চুমৰিয়াৰ নাম ঘৰত
লাগাই থৈছে গাচা
কাৰাৰ আপী কাৰাৰ আপা
বহে আগা-পাচা।

(৩৮)

জিলাং জিপাং তামাখু
বেবে চালে থং
আহে লখায় আপীগিলা
মনৰ কাথা কং।

(৩৯)

আনামৰে পয়ঠা
বাঙালপাৰাৰ জোতা
বুঢ়াভকত তিৰী বহিছে
ছা'ৰাই ছয়টা।

(৪০)

জোন ফট ফট তাৰা ফট ফট
কাথাৰ লাগিল জেঁট
ঘৰৰ কৰা ওলাই গেল
গাভুৰ হাৰাল ক'ত।

(৪১)

চেপা পাৰাং ঘুনি পাৰাং
মোৱা মাছৰ বাহা
বন কৰিবা অহা-যোৱা
মোকে চাবা আহা।

(৪২)

ইকিৰাৰে বেৰাইদি
বেলা দেখা পায়
বাঙা বেলা ওলালে হে
যতঁৰ লাৰি চায়।

(৪৩)

পূৰ্ণিমাৰে জোনটি
বিলৰ বুকুত খেলে

তোৰে হাতৰ চিৰী আঙুঠি
মোৰে হাতত আছে।

(৪৩)

একে ঘাৱাই চিঙালুং মই
শালৰ গাজালি
পা'ৱা ভাতাৰ হুৰালি এই
সিয়ান-আজিলী।

(৪৫)

চেপা পাৰাং খোকা পাৰাং
মাছো নালাগে
ভাতাৰ এৰি ভাতাৰ বহা
লাজো নালাগে।

(৪৬)

টুপুচু কৰি পাৰি গেল
পানী খোৱা চুঙা
টুপুতু টুপুতু মনত পৰে
আগৰ গতৌ হেনা।

(৪৭)

মাঠাটকা চৰে
কটবৰকু কৰে
বাৰী কোণাত যাই হেনা
ভাতাৰ মনত কৰে।

(৪৮)

হাঁহ বুলি পুহিলুং মই
পানী কাউৰী
সভাহতে তামোল দিলুং
আছিল দাউৰি।

(৪৯)

লেং লেং লুং লুং
গাৰো বাজিনী
খুজিবাকৈ নালাগে
দিম আপোনি।

(৫০)

একে ঘাৱাই চিঙালুং মই
ভুলুকা বাহৰ গাজা

ভাতাৰ এৰি ভাতাৰ বহা
কেংকা পালি মজা।

(৫৪)

পানী ভুজে ভুকুং-ভাৰাং
ফুটা টেকেলি
মায়কে-বেটীৰ মাজতে
এখান মেখেলি।

(৫৫)

সোনা দিছুং হাচা দিছুং
হাতী দাঁতৰ শাখা
সভাচোৱাত পইচা দিয়া
নাই লেখা-জোখা।

কাপালিয়াৰ কাপাল
আহং কোৱা আপীটাই
মনে মনে পালাল।

(৫৬)

অ, কাকা ডাঙাৰ ভাই
ভোকে আছুং চাই
মোকো এটা আনি দিবি
তাপিলা ডাঙাৰ চাই।

(৫১)

চিৰাকুটে টুং টাং
তেতেলীৰে পাত
জে'ৱা শাহুক কিনো চাবি
কদাল হেনা দাঁত।

(৫২)

কমল পুৰীয়া ভকতৰ
উঠি আছে জ্বৰ
চুমৰিয়া সভা চাবা খুজা
খোপা যতন কৰ।

(৫৩)

সোনা দিলুং হাচা দিলুং
ভোকে আনং বুলি
লোকৰ কাথা ধৰি কিয়
বয়স কটালি।

(৫৭)

আগলাতি কলপাত

চিলিক্-চালাক্ কৰে

তইতো নাহিলি গাভুৰ

ঘনে মনত পৰে।

(৫৮)

আদা কাটং চাকা চাকা

কুঁহিয়াৰ কাটং পাবত

এটা আনিলুং সুধি-পুচি

এটা আনিলুং লাভত।

(৫৯)

গোহালিতে গৰু নাই

কিহে বোলে হান্ধা

হাঁভাতীয়া ছোৱালী

পৰক বোলে বাবা।

(৬০)

আঠা পাৰাং কৈবা

লাগে কানি বক

এক ছা'ৱালি মাকতে

হলি জবক্‌বক্।

(৬১)

হাড়ি চক উদাং দাং

পৰি আছে চিকা

কানীয়া ভাতাৰ নবহিবি

ছাৱলি যাব বিকা

(৬২)

নেবেবি নেবেবি আপী

ওদাল টানিবা

চাউলে-চকৰে চ যাং

বাঙাল খেদিবা।

(৬৩)

দমাচুকি চৰে

চিচৰক্‌ কৰে

ইগো আপী বেয়া হল

ঘৰে ঘৰে ফুৰে।

(৬৪)

বহেমালি ধুন্দুলি

ধমকতে লৰে

চোকা ভাতাৰ সোণা দিছে

ঢলং-ঢপং কৰে।

(৬৫)

কদালে কাটিলে ভৰি

নাওলাগি মাৰিলুং খেওৱা

শালমাছৰ কুঠলি

ডাকুৱা পাৰাৰ জে'ৱা

ঢালাং জাৰি খোপাৰাঙী

বেং খাইতি তাকবাৰি

চুৱালতি কৰে জোঁট-পট্;

মানুহ হলে চিকুন-চাকান

ভাতাৰ নাইকা পোৱা।

কদালে কাটিলে ভৰি

নাওলাগি মাৰিলুং খেওৱা ॥

(৬৬)

ঝিৰ্, ঝিৰ্, নিজৰা

যোৰাই উজাই মাগুৰ

যোৰ ভাঙি ভাতাৰ বহে

শামুকালি গাভুৰ।

(৬৭)

কিনো চাৰি চিকুন-চাকান

বিচিং কলৰ পাত

চুলিৰ খোপা দোণ হেনা

বুৰা নৰে তাঁত।

(৬৮)

পৰ্বতত কান্দিলে পৰ্বতৰ মইনা

ককুৱাই কান্দিলে নৈৰে গাছত

বালাচুকি চৰে বালিতে কান্দিলে

মোৰ গাভুৰ কান্দিলে ঘাটত।

এহে দয়াৰ গাভুৰ

কেনে কৰি চাৰি যাৰি মোক

যুগে যুগে কালে কালে

সুৰুঁৰিবি মোক।

(৬৯)

আলিৰ বান্ বান্ বালিৰ পাত

টাকাৰ ঝগ্, কগ্, কপা

কালি আনা কন্যা তই
কানৰ কেক খোজা।
দিম দিম কানৰ কেক
আনিম বাণিয়া মাতি
হাড়িব কাপোৰ বুৰা নৰা
টেঁকৌৰ খোবাই গতি।
কপাৰো নালাগে কেক
সোনাৰো নালাগে মোক
মুখৰ মাত্ৰ মানুহ দে
চিনি পালুং তোক।
নাকান্দ নাকান্দ কন্যা তই
নাকান্দ দোভাগ বাতি
এদিনে তো দিন নহয়
জাহক সুখৰ পাটী।

(৭০)

এহে কলীয়া ভাই
তোৰো বয়স পৰিল
এহে কলীয়া ভাই
মোৰো বয়স পৰিল
বেলৰ গাছত কাউৰ কান্দে
পকা বেলে হাঁহিল।

(৭১)

মণ্ডল বাবু আহিছে
বৰপিৰাত বহিছে
দোণ ভৰাই দিছে গুৱাপান
আগলতি পাততে এযোৰ গামচা
আগত দি কৰিছে মান।
চলক্-ভমক্ মণ্ডল বাবু
বেঁতৰ লাঠি হাতত
এই বাটে নাযাবি
ভালুক ওলায় বাটত।
মণ্ডল বাবুৰ বিত-চকু
মাথাৰ চুলি পকা
ঘৰজেরা পাবাত নাযাবি
বাটত পাৰায় খোকা।

(৭২)

শাওনে-ভাদৰে অ' গাভুৰ
ফুলি গেল কাঁহী
জয়সিঙৰ মুখৰ কাথাত
ভালে ওলাল হাঁহি।

(৭৩)

উলুবাৰী বাটাৰাৰী
বাট কৰিলুং থাক
আগে খুৱাম মজা তামোল
পাচত খুৱাম দাক।

(৭৪)

বগে জাৰি বগুলা
বগে বলং তোক
বগুলাৰে মসঙ খিনি
এৰি খালি মোক।
উবাই গেল বগুলা
পৰি বহিল বালি
সাত সাগৰ তেৰো নদী
ঠাই নাপাল খালি।

(৭৫)

হাম্ফুলি গোঁহাঁই
তোৰ তিৰী নহায়
ফুলিয়া বিচনৰ বা
দেহা লুজুৰায়।

(৭৬)

অ' আপী জানিবি
অ, আপী শুনিবি
পহিল চৰে ডাকতে
চঁতাল সাৰিবি।

(৭৭)

মৰা বিলত পৰি কান্দে
মাঠা বাঙা বগ
চেঙেৰাতে চুলি পকিল
বুঢ়া নবলক।

(৭৮)

কাকেনা কায়না
বকোলাগা মইনা
লাগাই দিয়া গামচা
বুৰা নাজানা।

(৭৯)

কাউৰ কান্দে কা-কা
মৰা গাছৰ ডালত

পাখাৰতে মনত পৰিল
অ' গাভুৰ—
সুখ নহল এই জনমত।

(৮০)

গাছ কাটং ঠুং ঠাং
মাৰকী নদীৰ ঘাটত
চকুত লাগা থাক দিম
ধূপধৰীয়া হাটত।

(৮১)

আলু কলুং কচু কলুং
শিলৰ কোণায় কোণায়
দেশে দেশে বেটাই চালুং
মোৰ হেনা নাই।

(৮২)

ছা'ৱা কান্দে তৌহা তৌহা
আলিৰ ওপৰত
হক নহক ভুই বোৱে
বেলা ছপৰত।

(৮৩)

জাখা জাৰি জাকাহি তই
নাকত হাড়িৰ কাজল
বাজাবাকে নাজানং
আলাই দিলি মাদল।
চাৰি ঐ আঘোণী
ফিৰি নাচাবি
চাৰি ঐ ফাগুণী
চকু চিপিবি
মই নিধক্ নাচি চাং
বেয়া নাপাবি।

(৮৪)

আম পকা পকা অ'
জাম পকা পকা
বাজা ঘৰে খাবা দিছে
ছয় কুৰি টাকা।

(৮৫)

বকো নদী হাতালুং
খলে ফাটালুং

তোকো গাভুৰ চাইতে
দিন কাটালুং।

(৮৬)

জাপ মাৰি উঠিলুং
ভদ্ বগৰীৰ গাছত
ভদ্ বগৰী খাংতে
গুটি ভিজিল গলতে
আই সকল বৰ দি
গুটি যাওক তলত।

(৮৭)

বুঢ়ি আই অ'
এফেৰি নাচন দিয়া
মই খেনেক চাং
নুন জালুক ভাতত দিয়া কেবেলা
সুদাই চাৰি গাল খাং।

(৮৮)

অলপ পানীৰ মাছকে
বগুলাই লাগাল গতি

নল ঢুঁহি ডাবাকা-ডুবাকা
ঠোটে-মাছে লাগি ব'ল
পানীৰ মাছেলেকা।

(৮৯)

মায়কে-জেকৰ মাজতে
এখন মাত্ৰ তাঁত
মায়কে হ'ল ভাজিনী
জেকে বান্ধে ভাত।

(৯০)

গাল মাৰি চহৰী
হাড়িৰ কাজল গালত
চকুখিনি জিকক্ জিকক্
মদন বাবুৰ ঘৰত।

(৯১)

কবা জানা বসনি
বুবা জানা বানি
যদি জানা তুলিবা
বৰিতে উঠে পানী।

(৯২)

আগৰ জনী যেন-তেন
পাচৰ জনী ভাল
পাচলা শাকৰ খানা খাবা
বৰ জুতি পাল ।
পাচলা শাক বান্ধাতে
উঠিল বাগে-পাগে
টঁৰা কাউৰে ছা'ৰা নিল
নগৰ আগে আগে ।

(৯৩)

বাখাৰাতে চাবালুং
হালৰে হালোৱা গৰু
পাহাৰতে কাটিলুং খৰি
আনং কোৱাত নাহিলি
কিয় হলি বুঢ়ী ।
শুৰালি,
তই বৰ আজিলী
পাখাৰতে কোৱা কাখা
কবা নাজানিলি ।

(৯৪)

এহে লাহৰী গাৱ
এহে তাকুৰী গাৱ
ভাল তিৰীৰ মৰদ মৰক
মই বহিবা পাম ।

(৯৫)

পৰ্বতৰ কাষে কাষে
থেকেৰা ফুল ফুলে
কিবা লাগে দিলুং হই
আগে কোৱা হলে ।

(৯৬)

বুঢ়া গৰু হেকেং কেং
পৰি আছে ভেৰত
দিনে-ৰাতি সপোন দেখে
বালিৰামৰ জেকক ॥

ওপৰৰ গীতবিলাক সাধা-
বণতে মতাৰ ; কিন্তু গাৱৰ
বেলিকা পুৰুষ বা তিৰোতাৰ
গীত বুলি কোনো ধৰা-বন্ধা

(৯৮)

নীতি নাই । জানোতাই যিটো
গীত জানে সেই গীতটোকে
লগাই দিয়ে আৰু বাকী-
বিলাকে ধৰে । তলত তিৰোতা
সকলৰ গীত বিলাক দিয়া
হ'ল ।

(৯৭)

বেলা গিছে ভাটীয়াই
হাড়ি দিছুং বহাই
পৰক দিছে খাবা-লবা
আমাক নিদিল গোহাঁই ।
অ' মোৰ বাই অ'
ছা'ৰা-পকা কান্দি মৰে
কিনো খুৰাম মই ।

মোৰ মৰদ গিছিল অ'
লংকাৰ বণিজত
নাও ডুবি মৰি গেল
মাজ সাগৰত ।

অ' মোৰ বাই অ'
কায়নো পতিয়াব শাংখিনিৰ দুখ
কায়নো চাব উদাসনিৰ মুখ ।

অ' দেহা দেহা

দেহা নুজুৰায়
বুকুৰে স্বামী নাই
দেহা নুজুৰায় ।

ঘৰৰ কৰা ওলাই গেল
ছিৰিল কটিৰ কানি
তুখৰ বেলা কাখা কলে
ওলায় চকুৰ পানী ।
দেহাও নুজুৰায় অ'
কপো নুজুৰায়
কালৰ সঙ্গে বজনী
ৰাতি নুপুৰায় ॥

(৯৯)

বাইক নেৰিবি ভিনী
এৰি নাযাবি মোক
মোকবদমা ফুল তুলি
গামচা পিন্ধাম তোক
ভক্তি কৰং ভিনী চৰণত
ধৰং তোক

ধৰমৰে দোহাই অ'

এৰি নাযাবি মোক ।

নামকাটা চিপাহী তই

থাকা পাণ বাজাবত

মোকো নি যাম মই

সেই চহৰত ।

তিনিও জনে ফুৰিম অ'

কৰি টানাটানি

এৰা-এৰি নকৰিব

যমে নেনে মানি ;

অ' বুকুৰ ভিনী

যাবৰ সময় নাপাহৰিব

মোৰ কথা খিনি ।

এৰিগেলে মৰিম মই

দিনে-বাতি কান্দি

নাৰী-বধী বুলি তোক

যমে নিব বান্ধি ।

(১০০)

চল যাং চল যাং চ' চহৰত

লাগনিয়া দামেন হ'ল

যাং গোচৰত ।

(১০১)

অ' দ'হ দ'হ মই নাযাং পালাই

এটা আছে বুঢ়া বাপ

হ'ব আলাই-বিলাই ।

অ' দ'হ দ'হ মোৰে বচন ধৰ

শালত আছে শালৰ কাপোৰ

মোক নকৰিব জোৰ ।

(১০২)

মই বলং বা আছে, অ' বইনি

মই বলং বা' নাছে

তোৰ মৰদ কামিলা

গুৱালপাৰাত আছে ।

(১০৩)

টঁতালৰে ধানখিনি

মাৰি কোচালুং

তই মুনহিয়া তামোল দিয়া

নাখাই পস্তালুং ।

(১০৪)

এক পুদলি ঢেঁকীশাল

এক পুদলি গৰু

মানুহ হলে নাম ডাংকিয়া

সোণা দিছে সৰু ।

(১০৫)

জাতি বাহৰ জিকিনি

পখী দানাইছে

বহিৰাবে আশাতে

সখী বানাইছে ।

(১০৬)

সোনাকো পিন্ধালি ছয়গঞা

বানাকো পিন্ধালি ছয় গঞা

ছয়গঞাৰ ছয়টা বুদ্ধি

বন গঞাৰ বনৰ বুদ্ধি

সৰাই খাবা নাজানে বন-বগৰি

মাৰিও দয়া কৰে কোলাৰ স্বামী ।

(১০৭)

চৈতে-ফাঙনে আম মলিৰায়

নুমলীয়া জীয়েকক নেদং উলিয়াই ॥

(১০৮)

সুতা কাটং পেনেনেট

লাহী যতঁৰত

গামচা লাগে ফালি লাগে

দিম বতৰত ।

(১০৯)

এলেম্-জ্বেলেম্ ধুতী

কোন গাৰ্ৰৰ হাকিম

আমাৰ ফালে নাহিবি এ

চকু টিপায় বাখিম ।

(১১০)

চান্ চিলিকি উজান ভাটী

বেৰাত বাগায় পুঁই

এনে কাথা জানা হ'লে

নাহিলুংকে হই ।

(১১১)

হাতাৰ মাহুত হাতীৰ মাহুত
হাতী তিতিয়াও
গলত মাৰা বাঙা ফালি
মেলি দেখুৱাও ।

(১১২)

কৰে মাৰা দেউলতে
কিটো চোৱা গোহাঁই
আমি জে'ৱা নগলে
সভা চোৱা নহয় ।

(১১৩)

ছথৰ কথা কাক কম, অ' বাই
মই নবং কৰা
বেটা-বিটী তুলিছং
পৰক বিলাবা ।

(১১৪)

বগৰী ফুলতে পৰি
মউ গুণ্ গুণায়

লগৰীয়া নাহিলে

দেহা লুজুৰায় ।

(১১৫)

আয়ৰা জানং মৈৰা জানং
মাখি ফুলো জানং
শিংৰা ফুল গামচাত তুলি
তোক বহিবা পাৰং ।

(১১৬)

ভাতো বান্ধং বৰধানা
শাকো বান্ধং ভল
গামচাতে তুলি দিছং
ডোমাচুকি ফুল ।
চুমৰিয়া সভা চাবা গেলে
দিবি নাকৰ ফুল ।

(১১৭)

সক ডাঙাৰ যত পখী
গাছৰ নেৰে ডাল
পৰে পায় ভাগে ভাগে
আমাক নাপায় ভাল ।

(১১৮)

আহে বাই মাহুত যাং
নাগেৰগেটা বিলত
হাঁহি-মাতি তামোল খাম
জন্ম নোহোৱা শিলত ।

(১১৯)

মাছেলেকা টিউ টিউ
হিঙল গাছৰ ডালত
তাকে দেখি মাছ মাৰং
মুকাল পাৰাৰত ।

(১২০)

শাল পাতৰ কাচেৰেং
নল বাহৰ হোঁকা
আমাৰ ফালে নাহিবি
বাখি ফেলাম ঢোকা ।

(১২১)

ধম্ তুকুৰ তাক্
পৰে বহে ভাগে ভাগে
আমি বহিম কাক ।

(১২২)

লাঙামাৰাৰ আগতে বাঙা কুকুৰা
হেঁকৰ হেঁকৰ কান্দি ছুথায়
জে'ৱা ডাকুৰা ।

(১২৩)

অ' কাকা আকাৰা
বাহ পাকায় দি
নাযাং কাকা বোহাৰী
ঘৰতে আনি দি ।

(১২৪)

একো শাকো নাপাই-নথাই
বান্ধি থৈছং জিম
কাৰো আগত নকাৰি
বাঙা ফালি দিম ।

(১২৫)

একো শাকো নাপাই-নথাই
বান্ধি থৈছং গাজা
পাৰেয়াকে নবহিলে
ক'তনো পাৰি বাজা ।

(১২৬)

হালধি বুলি খুন্দিমুং মই
কেটাৰীবে আলু
চেঙেৰা ভাতাৰ আশা কৰি
বুঢ়া ভাতাৰ পালোঁ ।

(১২৭)

হালবোৱা-নোবোৱা
কমবতে ভূতি
চিকুণ জে'ৱা দেখা পালে
গৰু কৰে দাতি ।

(১২৮)

হালবালি-নাবালি
উখুৰি গেল ফাল
ফুচুং ফুচুং বেগ দিলি
কিবা দেওৱে পাল ।

(১২৯)

সাৰি পুচি পেলালুং
আখাশালিৰ ছাই

ঘৰকে নেৰা হ'ল
জিভাৰ জুতি পাই ।

(১৩০)

পকা ধানত চকাৰ জাক
জাকে জাকে পৰে
নালাগে বিয়াতা ভাতাৰ
টোকাই আদৰ কৰে ।

(১৩১)

ডাঙাৰ নদী উকুল-টুকুল
উটি আহে নল-খাগাৰা
বাৰীৰ কোনাত মেল নকৰং
কাৰায় পাৰ ধৰা ।

(১৩২)

আকাশতে তৰা নাই
জোন দেখং পুৱা
মনে-চিতে নিমিলিলে
দেহা নকৰং চুৱা ।

(১৩৩)

বয়স গেল মোৰ ভাটিয়াই
পকিল মূৰৰ চুলি
বান্দৰ ঠগ দিল মোক
বিয়া দিম দিম বুলি ।

(১৩৪)

আম লাগে থোকা খুকি
ভাঙি পৰে ঠানি
ডাঙাৰ নদীত মাছ উজাই
এক ঝাঁঠ পানী ।

(১৩৫)

বুৰিঙা ভিউত ভিউত
বাজাং তাঁতৰ শালত
তোৰে কথা ভাবি ভাবি
দেহা শুকাল ব'দত ।

(১৩৬)

আকাশেদি উৰাই গেল
বগুলাৰে জাক

পুৰুষৰে পেটৰ কথা
নুবুজিমুং পাক ।

(১৩৭)

পুখুৰীৰে পানী শুকায়ে
ফাগুন মাহৰ খৰে
বুকুৰ স্বামী মৰি গেল
হুখে হেঁচি ধৰে ।

(১৩৮)

হেংকুকং হেংকুকং কান্দে
কুকুৰনেচীয়া বাঘ
আহিলে দিম তামোল পান
নাহিলে দিম কাক ।

(১৩৯)

চিৰা কুটং টুং টাং
টেকেলিতে ভৰাং
মাজৰাতি ঘাৰা খুজং
কুকুৰকে দৰাং ।

(১৪০)

তামোল কাটং কেবেট কুকট
খুচি ভৰালুং
তয়ো আছা এৰা বাৰীত
ময়ো দৰালুং ।

(১৪১)

গোৱালাঙি দ'হ
তাঁতৰ খুঁটা কাটি দি
বুৰা জানং হ'ব ।

(১৪২)

ববেলা চল যাং নদীৰ কুল
আনি দিবি পিক্কি চাম
গুৱাহাটীৰ ফুল ।
গুৱাহাটীৰ ফুলকে
কাগত ভৰাই পিক্কং
শাখা-খাক নাপালে
চকত-চাবাত্ কান্দং
গুৱাহাটীৰ ফুলবে
কিটো টাকা দাম

হালৰ গৰু বিক্ৰী কৰি
ফুল কিনি আন ॥

(১৪৩)

কৈবা কান্দে কৈবী কান্দে
কান্দে নাৰীৰ চিত
প্ৰহৰে প্ৰহৰে ডাউকী কান্দে
দুখৰ বজ্জনীত ।

(১৪৪)

বুঢ়া বুলি নাবাছিবি আই মোৰ
বাইজে বেয়া পাব
হাড়া-মূৰা বহিলে
তোৰে ভাগত হ'ব ।
বুঢ়া বুলি নাবাছিবি আই মোৰ
লোকে বেয়া পাব
আধা এৰি আধা খালে
তোৰে ভাগত হ'ব ।
বুঢ়া বুলি নাবাছিবি আই মোৰ
যমে পাব লাই
কালে আছে চুলিত ধৰি
কালৰ দৰদ নাই ।

(১৪৫)

বাঙা বাঙা কাল কাল
মই জুৰিলুং বাটি
দুই ভায়কৰ দুখান ফালি
টোপা হেনা কটি ।

(১৪৬)

কাপোৰ গৰাং খৰাই খৰাই
বাহ ভাঙিবা দৰাং
ঘৰতে আছে ভাই-শহুৰ
বেৰা ভলঙাই চাং ।

(১৪৭)

কচুতুলংতে ঢেকীয়া তুলংতে
কচু তুলা পৰ্বত মনত বহিল দে
কচু শাকৰ খানা
ঢেকীয়া শাকৰ খানা
বালা খুন্দি পুতি আহিল
সোণ পাহিলা চানা ।

(১৪৮)

মাগুৰ মালি বাই অ'
ভেচামালি ন'ন
কায়ো ক'তো যা'ৱা নাই
আছুং চাৰিও জনো ।
অ' ন'ন ঝাও
ভাল কাথা ক'
তোৰ কাথা বেয়া হ'ল
মেলক লাগি চ' ।

(১৪৯)

নামৰ দঙা ভিটিলুং
ওপৰ দঙা শুকায়ে
পৰৰ লগত হঁহা-মাতা
ঘৰত হলে উকায়ে ।

(১৫০)

কাঁকোৰেৰে গাঁতাতে
চেং বাহা লয়
তই নিলে যাম মই
দাদাক নকৰং ভয় ।

(১৫১)

বাতাহতে উবাং-ফাৰাং
বন-কাপাহী
জ্বে'ৱাৰ পাদক দৰাই মৰিল
বগ চিপাহী।

(১৫২)

আগে-পাছে পুলুক-পালাক
কবেয়া নদীৰ মাহ
কটি উল্টাই থাকি আছে
নাকত নাইকা লাজ।

(১৫৩)

ছাৱলি পৰে অ' লেবেৰি
পৰে যদি পৰক—
ইমান যদি দয়া লাগে
ফাটা শিলত কটি যুচা
আট্টে বতৰীয়া ধুম্‌হিয়া
এৰি দিছা কিয় ?

(১৫৪)

ঢাপা নাকীয়া ওজা
তিয়া নাকীয়া পালি
হাঁহৰ মাথা খাবা নাপায়
তিবীক পাবায় গালি।

(১৫৫)

তিয়া কান্দে তেঁট্, তেঁট্
গাছত পকা আম
ভই ভাভাৰ মহলেও
আবো এজন পাম।

(১৫৬)

ডাঙাৰ হাড়িৰ জকৰা ভাত
কায়নো খালি বকাই
ফুল ফুটি জাপ খাল
গুৰিত পানী নাপাই।

(১৫৭)

সক সক পুঠী মাছৰ
সক সক ডিমা

মিছা কাথা কোৱাৰো
আছে এটা সীমা।

(১৫৮)

বগুলা,
বগা পাখি তোৰ
পানী পৰে চিপুৰ-চাপাৰ
ক'ত আছে ঘৰ।

বগুলা,
মোৰ বচন ধৰ
বগা পাখি ক'ত পালি
ক'ত আছে ঘৰ।

(১৫৯)

নাপালি নাঙলৰ কাঠ
নাখালি জকৰা ভাত
বাগৰ চুতত তিবীক কুৱায়
উকাইমৰা জাত।

(১৬০)

খায় আয়া চৰপা
দিন দিপিৰাতে

খায় আয়া চৰপা

বাঙা ব'দতে
ঘিটিৰ্, ঘিটিৰ্, কুব থিনি
ভাতৰ পাততে।

নিদি নাচাবিলি মোক
ঘুঙৰীয়া মৰদক
দিনে কাটে হালোৱা লক
কামৰ নাপায় সক।

(১৬১)

কলীয়া পেটা বতুৱা
য'তে ত'তে জকায়
আট্টেবতৰীয়া জবেয়া
বহিবা যাব কাৰায়।
নাখাং ভাত নাখাং পানী
পেটত নাইকা ভোক
মই নাখাং ত'য়ে যা
তোকে বহি থওক।

(১৬২)

সকৰ পেৰে পুহিঙ্গুং পখী
ছুধে-ভাতে খুৱাই

সিটো পখী উবাই গেল

বুকে আগুন জ্বলাই ।

(১৬৩)

ওজা কাকা হে—

দাকৰ মোনা কান্ধত

তোৰ ঘৰত যাবা নবং

ভিজি বহিম বাণত ।

(১৬৪)

আহে বাই মাছত যাং

যা এ ন'ন যা

তোৰ ভিনী গিছে

চুঁচা পানী জ্বাতে

কুৰ সিঁচি আছে ।

(১৬৫)

বাজাবা নাজানং ঐ

দোতোবা খুৰী—

শুনালি নুশুনা শুব

ভাটী দেশৰ চাহিনী

বঙে ভুলালি ।

(১৬৬)

বকোয়ালি চতুৰালি

বাখি থৈছে ঢোকা

বংজুলীয়া আজালা

তিবীক লৈছে বোকা ।

(১৬৭)

মায়ককো বহিলি বাঙাল

জে'ককো বহিলি বাঙাল

তই বাঙাল সাত ঘাটৰ চেং

ফুচ্‌ফুচিয়া মেল কৰি

বাতিক দিন কৰিলি

নিয়াঁবত নিভিজিল ঠেং ।

(১৬৮)

বিজিয়াত যাং চ' বাই কচু তুলিবা

বিজিয়াত যাং চ'

বাই ঢেকীয়া তুলিবা

কচু হৈছে ভাৰ ভাৰ

ঢেকীয়া হৈছে ভাৰ

আবু-আতাৰ দিনতে

টাকাৰ লাগিল ধাৰ ।